

PAZAR KONUĞU

‘Kültür mirasına sahip çıkılmalı’

► Turing Otomobil Kurumu Başkanı Çelik Gülersoy, tarih ve kültür mirasımızın korunabilmesi için, zaman geçirilmeden bir envanter çalışması başlatılmasını istedi. Said Halim Paşa Yalısı’nda çıkan kuşkulu yangından ders alınması gerektiğini belirten Gülersoy, gereken önlemler alınmazsa, içinde değerli eserler olan tüm binaların soyulmaya ve yağmaya aday olduğunu söyledi.

LEYLA TAVŞANOĞLU’nun söyleşisi ■ 8. Sayfada

Said Halim Paşa Yalısı'ndaki yangını değerlendiren Çelik Gülersoy'a göre sorunların kaynağı duyarsızlık

'Halk kültür mirasına sahip çıkmalı'

SUNUŞ İstanbul'un, her türlü yağmaya ve talana karşı ayakta kalmayı başaramış tek Türk tarihi ve güzel binalarından olan Said Halim Paşa Yalısı da yandı. Yangın, pek çok soruları da birden gündeme getirdi. Örneğin ANAP milletvekili Halit Dumankaya, yalının içindeki değerli eşyalar talan edildiği ve bu suçun örtbas edilmesi amaçlandığı için yakılacağı konusunda TBMM'ye bir soru önergesi verdiği halde bu neden suç duyurusu kabul edilmemişti? Bina neden ruhsatsız onarılıyordu? Keşif yapılmaması usulsüz değil miydi? Üstüne üstlük yangın çıktığı anda yetişen itfaiye ekipleri yarım saat binaya sokulmamıştı. Yalı içindeki değerli taşınmazların bir kısmının yangın öncesi Başbakan Tansu Çiller marifetiyle Ankara'daki Başbakanlık Konutu'na nakledildiği ne derece doğrudur? Başbakan'ın böyle bir yasal yetkisi var mıydı? Bunlar hangi değerli objelerdi? En yaşamsal soru ise böylesine bir talan düzenine şehir ve ülke halkı neden duyarsız kalıyordu? Bu soruların yanıtlarını Turing Otomobil Kurumu Başkanı Çelik Gülersoy'la konuşarak bulmaya çalıştık.

SÖYLEŞİ LEYLA TAVŞANOĞLU

Sizce Said Halim Paşa Yalısı kaza eseri mi yandı?

GÜLERSOY - Şu anda onu hiç kimse söyleyecek durumda değil. Normalde ve genelde yangınlar kaza eseri, ihmal eseri çıkar ama, bu konuda onun öyle olmadığına dair iddialar var. Hem de çok ciddi ve resmi kaynaklı iddialar var. Bir milletvekili (ANAP milletvekili Halit Dumankaya) bir yıl önce bu konuda soru önergesi vermiş. Bir yıl az zaman değil. O yüzden basmakalıp, "Evet, bu ihmalden yandı," ya da "Dikkatsizlikten yandı," gibi yargılarda bulunacak durumda değiliz. Kasıt eseri, bir terip eseri yakıldığını şu anda söyleyemeyiz, ama öbür basmakalıp yangınlar gibi, "Bu da kazaya kurban gitti," diyecek halde de değiliz.

Buradaki gariplikleri sıralamak istiyorum. Nasıl oluyor da bir sayın milletvekili üst üste önergeleri ciddi bir iddiayi gündeme getirdiği halde Meclis Başkanlığı başta olmak üzere bütün ilgili ve sorumlu makamlar bu kadar duyarsız kalabiliyor? Bunu anlamak mümkün değil.

Kültür Bakanlığı neden hassasiyet göstermiyor ve işi ele almıyor?

Milletvekilinin dilekçesi ihbar kabul edilmesi gereken önemli bir uyarı. Olay neden adaletle intikal edip incelenmemiştir?

Bir de içindeki eşyaların bir kısmının Ankara'ya taşınması meselesi var. Ankara ya da başka bir yer olsun, bu eşyalar giderken yetkililer neden buna seyirci kalmışlardır?

Ayrıca itfaiye müdürü vekilinin ifadesi var. Diyor ki: "Yakaya müdahale ettik, ama yarım saat içerilmedi." Bu çok vahim ve üzerinde önemle durulması gereken bir beyan. Bu, neden dolayı gündeme getirilmiyor ve sebepleri araştırılıyor? Bunu anlamak mümkün değil. Olaydaki patolojik noktalar bunlar...

Şimdi ben bunu en geniş çerçevesine oturtmak istiyorum. Böylece meseleyi dağıtmış olmayız. Asıl gerçekçi, sosyal tabanına oturmuş oluruz. Yaşım 65'e ulaştı. Çok olaylar gördük, çok şeyler yaşadık. Bunları değerlendirerek ahir ömrümdede şöyle diyorum:

Bütün bozuklukların temelinde halkın duyarsızlığı yatıyor. Nüfusumuzun çok büyük çoğunluğu, bu şehri oluşturan halkın da çok büyük kısmı kültür ve sanat konularına bu denli duyarsız olursa, bu kadar kendisiyle ilgisizmiş gibi uzaklanırsanız, hiçbir tepki göstermezse o zaman asıl sorumlu olan bürokrasi, politika, medya gibi öbür çevreler de bildiklerini yaparlar.

Tam köpekmiş köy bulup değneksiz oynama olayı karşındaydı. Halkın ilgisi geleneksel olarak yok. Kültüre, sanata öyle bakıyorsa politika ya nasıl bakıyor? O da sahipsiz değil mi? Gençlere oy hakkı verildi. Yarısı bile başyurup seçmen kaydını yaptırmadı.

Fakat medya ve politika başta olmak üzere diğer araçlar halkın ve gençlerin ilgi odağını sistematik biçimde basmakalıp şarkıcılara ve futbola yoğunlaştırdığından bu yana geleneksel olan eski yapı bütün bütün kronikleşti, halk bütün bütün konulara yabancılaştı.

Bu davranış biçimi sadece bizim halkımıza mı özgü?

GÜLERSOY - Size dışardan iki örnek vereyim. Bir tarihte Avusturya'dan Yugoslavya'ya iniyoruz. Sınır yakın küçük bir kasaba var. Orada gecelenemiyoruz. Kasabayı dolaşmaya çıktık. Baktık, berberin vitrininde "Olamaz" yazılı bir protesto afişi. Kadın berberinde, kasapta, bak-kalda aynı şey. Küçük bir kafeye girdik, oturduk. Vitrinde ve duvarda aynı afişler.

Bize çay getiren kıızı çağırıp "Bu kasaba neyi protesto ediyor, sorabilir miyim?" dedim. Kız kaşlarını çatı. "Efendim, kasabanın ortasında bir şato var. Bunun penceserini kapı haline getirmek istiyorlar. Bu bir vandalizmdir. Biz bunu protesto ediyoruz. İzin vermeyeceğiz."

Bir millet, bir şehir halkının, kendisine ait olan kültür varlığına karşı tutumu, davranışı böyle olursa orada cereyan edecek olaylar öyle olur. Oysa bizim halimize bakın. Dolmabahçe Sarayı yarın soyulsa, ya da yakılsa daha bizim biganeliğimiz böyle devam edip gidecektir.

Sizin bir anınız vardı. Emirgân Parkı'ndaki Pembe Köşk'ten birtakım tablolar yok olmuştu da, hiç kimseden ses soluk çıkmamıştı...

GÜLERSOY - Dönemin Belediye Başkanı Ahmet İsvan'ı bir gün Emirgân Parkı'ndaki köşkle tanışmaya götürdüm. Önce Yıldız'ı, Malta Köşkü'nü, Çadır Köşkü'nü gezdikten sonra Emirgân'a geçtik. Pembe Köşk o zaman kapalı. İçeri girdik. Yukarı çıktık. Merdivenin başında dururken içeri biraz ışık girsin diye panjurları açtık. Bir de baktım, yerde üst üste birtakım tuvaler duruyor. Üsttekini kaldırdım, pencerenin yanına gittim. Baktım İbrahim Çallı'nın Emirgân, Çınaraltı tablosu.

"Bu bir şaheser, bir servet," diye haykırdım. Daha sonra tam kapıdan çıkarken ilgililerden birisi yanıma geldi, "Befendi, bir servet demekle hiç işi etmediniz," dedi. Nedenini sordum. "Bu şimdi gider," diye cevap verdi. "Engel olun," deyince, boynunu bükte. "Bizi aşar."

Biz Turing olarak o köşkle almadan önce Reha İsvan'ın bir hanımın komitesi vardı. Köşkle bu komiteye veriliyordu. Ama onlar pek bir şey yapamadılar. Bunun üzerine bize devredildi. Bir gün komiteden Nezihe Araz elinde köşklede bulunan taşınmazların listesiyle bana bilgi verme-

ye geldi. Baktım, listede kavuklular, başka objeler var, ama tablo yok. "Peki tablolar bu listede yok mu?" diye sorunca Nezihe Araz'ın tepkisi, "Ne tablosu? Köşklede tablo yoktu ki," oldu.

Çallı'nın Çınaraltı tablosunu yıllar sonra bir ekonomi dergisinin kapakındaki fotoğrafta gördüm. Meşhur Halil Bezmen'in evinin duvarında asılıydı.

Bu olaylar münferit olaylar. Bütün bunların temelinde bu işin sahiplişliği, halkın muhabbetişi, kültüre, sanata soğukluğu, biganeliği yatıyor.

Said Halim Paşa Yalısı'nın içindeki çok değerli objeler, antikalar sizce ne oldu?

GÜLERSOY - Ne bileyim? Siz yalının yancacığını önceden haber veren milletvekiline sorun. Acaba o milletvekili daha başka şeyler de duymuş mu? Önergeyi verdiğine göre herhalde aldığı bilgilerle dayanarak bunu yaptı. Yoksa durup dururken bu kadar vahim ve tarihimize karşı den ilk önergeyi vermiş olmazdı. Bir milletvekili millete ait bir sanat binasının soyulduğunu, bu suçun örtbas edilmesi için de yakında yakılacağını bir önergeyle Meclis'e taşıyor. Bunun tarihimizde emsali yok.

Bu önerge suç duyurusu olarak kabul edilip savcıların soruşturma açmaları gerekiyor mu?

GÜLERSOY - Tabii ki gerekiyor.

Başbakanımız Said Halim Paşa Yalısı'yla çok yakından ilgileniyordunuz. O binayı yazlık büro olarak da kullanmak istemiştiniz. Hatta yalı yanmadan önce Başbakan'ın içindeki bazı değerli eşyaları Ankara'da Başbakanlık Konutu'na naklettirdiği konusunda haberler var. Sizce Başbakan'ın bunu yapması için yasal bir hakkı var mı?

GÜLERSOY - Orasını bilmem. Ama vicdanen, nezaketten ve sanatın böyle bir hakkı olmaması lazım. Bina, eşyasıyla bir bütündür. Bir insanın nasıl sadece çıplak vücudu değil, aynı zamanda üstündeki giysiler de kendisine aittir bir sanat yapısını soyundurma hakkınız yoktur.

Herkesin her şeyi yapmaya kendinde hak bulması olayında bütün bunların sahipsiz olduğu temeli yatıyor. Halka biz şu iki bilinci verebilmeliydik. Osmanlı'da baştaki efendi Allah'ın gölgesi olduğu için ne yap-sa makbuldü. Ama Cumhuriyet döneminde, bu felsefenin temelden değişmesi gerekiyordu. Halka mal ve mülk konusunda, "Bu benim malım," zihniyetini yerleştirtmeliydik. Bu, taa Roma Hukuku'ndan beri var. "Domaine Publique", yani kamu malı. "Bu benim malım, benim servetimdir," anlayışının yerleşmesi lazımdı.

Sadece Said Halim Paşa Yalısı'nın mobilyası da değil. Ormanlar yağmalanırsa, devlet arazileri yağmalanırsa, kıyılar ona buna peşkeş çekilirse halkımız aynı kayıtsızlıkla seyreder. "Bu kıyı benimdir," demiyor.

İkincisi de, kültür ve sanat anlayışının yerleşmesi gereği. "Bu benim tarihimin bir parçasıdır. Benim kişiliğimin bir öğesidir," zihniyeti de bize yerleşmemiş. Buna karşılık size Avusturya'nın bir sınır kasabasından örnek verdim. Bir pence-re tadilatı bütün kasabayı ayağa kaldırıyor.

İkinci bir örnek daha vereceğinizi söylemiştiniz...

GÜLERSOY - Yine bir tarihte Zürih'teyim. Şehri afişlerle donanmış gördüm. Referandum yapılacakmış. Afişlerin çoğunda, "Hayır" yazıyor. Bir ilgilili bulup neyin protesto edildiğini sordum. Meğer Merkez Kütüphane tadil edilmek isteniyormuş. Halkın bir bölümü buna karşı çıkmış. O nedenle referandum yapacaklarmış.

Merkez Kütüphane'nin tadili gibi bir ayrıntı, hatta teknik bir konu halk oyununa giriyor. Bir de halkın büyük çoğunluğu büyük tepki gösteriyor.

Toplumları, milletleri bu çizgiye çıkarmadığınız sürece bir ülkede her şey olur.

Ben bu konuda diyorum ki: Sinekleri bırakalım, bataklıkla meşgul olalım. Bu sinekler zaman zaman uçuşan pislikler. Yalı yanar, saray soyulur. Ondan sonra sık sık, üst üste müzayedeler yapılır. Bunlara eskriya dolar.

Ben 60 yıldır bu şehrin insanıyım. Bunun elli yılında bu kadar müzayedeye olmadı, piyasaya bu kadar antika eşya doluşmadı da 10 yıldır ne oldu? Bunu da ben soruyorum.

Başta Kültür Bakanlığı olmak üzere hiçbir yetkili merci bunların üstüne gitmiyor. Bu değirme-

PAZAR KONUĞU

ÇELİK GÜLERSOY

1930'da Hakkâri'de doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da yaptı. Bevoğlu Erkek Lisesi'ni birincilikle, İstanbul Hukuk Fakültesi'ni 2. derece ile bitirdi. Öğrenimi sırasında çalışmaya başladığı Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu'nun çeşitli kademelerinden sonra 1961'de hukuk müşaviri, 1966'da genel müdür oldu. Bu kuruluşu reorganizasyonundan sonra turizm ve kültür çalışmalarını dolayısıyla Kültür Bakanlığı'nın "şeref plaketi"ni, İtalya Cumhurbaşkanı tarafından verilen "Cavaliere" ve Fransa Cumhurbaşkanı'na verilen "millî takdir" nişanlarını aldı. 1979'da İstanbul'un tarihi korularının bakımı ve içlerindeki köşk ve kasırların restorasyonunu gerçekleştirenlerin halka açılmasına öncülük etti. "Kapalıçarşı'nın Roması" adlı eseri ile Simavi Vakfı Sosyal Bilimler ödülünü kazandı. Topkapı, Kapıkule, Yılız Sarayı'nın bahçesi, Emirgân, Hıdiv Kasrı, Yeşil Konak ve Soğukçeşme gibi birçok restorasyon ve düzenlemeler yapan Çelik Gülersoy'un, turizm ve İstanbul'da ilgili yayımlanmış birçok kitabı da bulunuyor.

nin suyunun neyle döndüğünü sormuyor. O yüzden burada her şey olur.

Peki, bataklık nasıl kurutulmalı?

GÜLERSOY - Bataklığı kurutmanın yolu resmi ve hukuki ciddi önlemler almaktır. Bunun da birincisi envanter çıkarmaktır.

Said Halim Paşa Yalısı'nın envanteri yok muydu?

GÜLERSOY - Ya vardı, ya yoktu. Ama emimin, vardıysa da noksandı. Nitelik belirlemesi eksikti. Yeni hukuki önlem almaya gerek yok. Çünkü bütün kuruluş kanunlarında önce malvarlığının tespiti zorunluluğu vardır.

Mesela müze müdürlerinin birinci görevi mevcutların tespittir. Fakat Kültür Bakanları'nın, bir de başbakanların üst üste genelgelerle ve yaptırımlar koyarak bu işi masanın üzerine getirmele-ri lazım.

Envantere tam olarak kastettiğiniz nedir?

GÜLERSOY - Birlikli heyetlerinin incelediği, saptadığı, ciddi, teknik özelliklerini kâğıda geçirdiği, birçok fotoğraflarla tespit edilmiş babadan kalma defter kayıtlarını kastettiğimi. Sağda solda kulağına geliyor. İşte, "Biz bilgisyara geçtik. En son metotlarla kayda geçiriyoruz," diyorlar. Bu, beni tatmin etmiyor. Bilgisayarda bir tuşa basarsınız, kayıt silinir gider.

Bunu dedelerimizin yaptığı gibi kalın defterlerle enini, boynunu yazarak, renkli fotoğraflarla destekleyerek, kayıtların kopyalarını da çıkara-

arak tespitler yapmak, bir kopyasını yetkili merci ya da örneğin Maliye Bakanlığı'na göndermek... İşin doğrusu budur. Son tahlilde bunların sahibi Hazine'dir. Bir kopyası Sayıştay'a, bir kopyasının da Kültür Bakanlığı'na verilmesi gerekir. Aksi halde bu yalı yandığında "Nerde bunun envanteri" deyip hangi kapıyı çalacağını bilemeyen şaşkınlar ordusunun davranışlarına şahit olmayız.

Bu tür kopyalı envanterler olduğu takdirde suçun örtbas etmek için ne yalı yakılmasına hacet kalır ne de bir kimse beğendiği şeyi "kalk gidelim," deme cesaretini kendinde bulur.

Bu düzeni kurmak lazım. Kurmadığınız sürece hazır olun. İki, üç yılda bir ya bazı binalar herkesin gözü önünde yanıp tutuşacak, ya da yanmadan içleri boşalacak. Dışları da kabuk gibi kalacak.

Epeyce yıl önce Cumhuriyet gazetesinde okumuştum. Adana Müzesi'nin 12 bin objesinin tamamı taklit çıkmıştı. Adana Müzesi şu bakımdan önemli: Onun kuzeyinde Hitit yerleşimi var. Hitit kazılarında gelen eşya yıllardır müzeyi doldurmuş. Hiç bakılmamış. Ama incelendiğinde bakmışlar ki bir tanesi bile otantik değil. Vali o zaman "Mahkemede bir şey yapamıyoruz. Çünkü sorumlusuna sordukumuzda, 'Aldığımızda böyleydi', cevabını veriyor" demişti. Buna ancak çocuklar güler.

Müzenin içeriği satın alınma değil ki, kazılardan çıkma... Hitit kazılarında çıkan eşyalar taklit olmadığına göre böyle bir iddia da geçerli olamaz.

Bir de bakıyoruz, sorumlu müze müdürü görevinden istifa etmiş, Antakya'da antika ticaretiyle uğraşıyor. Buyrun bakalım...

Bir de Said Halim Paşa Yalısı'nda yapılan onarım ruhsatsız olduğu tespit edildi. Ruhsatsız onarım nasıl yapılabilir?

GÜLERSOY - Bektaşî aptes almadan namazı kılma, "Ben kıldım oldu", demiş. Onu da aynı sahipsizliğin içine sokun.

Sadece bu da değil. Oktay Ekinçi'den öğrendim. Bizim tahliye ettimiz köşklede ruhsatsız onarımı Anıtlar Kurulu protesto etmiş, suç duyurusunda bulunmuş. Ama Malta Köşkü'nde onarım devam ediyor.

Koruma Kurulu izin vermeden onarım nasıl yapılabilir?

GÜLERSOY - Yine "Ben yaptım, oldu", örneği.

Peki bunların hiçbir cezaı yaptırımı yok mu?

GÜLERSOY - Kâğıt üstünde var. Ama, üzülerek söylüyorum, Türkiye'de mekanizmalar lağa oldu. Adliye mekanizması da işlemiyor. İdari mekanizma da aynı şekilde... Kültür Bakanlığı'nın sahip çıkması, Anıtlar Yüksek Kurulu'nun baskın yapması, medyanın sahiplenmesi lazım. Bunların hepsi birer mekanizma. Adliye mekanizması fiilen işlemiyor.

Size bir örnek vereyim. Bir süre önce Oktay Ekinçi ve Bekir Coşkun, Hürriyet gazetesinde yayımlanan yazılarında benim değindiğim konuya parmak bastılar. Sarayların, müzelerin envanterlerinin yapılması, bunların sahte objelere karşı korunması lazım, dediler. Bu iki yazıyımda da dehşet verici bir iddiada bulundular. Şöyle: Bir şebeke türemiş. Devletin en üst kademelerine kadar uzanan bir organizasyonda saraylarda-ki eşyaları kaçırıp yerlerine taklitlerini koyuyor, asıllarını da yurtiçi ve yurtdışına pazarlıyor. Bunu okuyunca dudakım uçukladı.

Bu tür aleni yayımlar savcılığa verilmiş dilekçe gibidir. Savcılarının bunu ihbar kabul etmeleri gerekirdi. Ama hiçbir yerden ne bir ses ne bir nefes çıktı.

Ben tahlil edince durumu Osmanlı'nın son çöküş döneminde böyle bir kaos varmış. Osmanlı'nın klasik müesseseleri çökmüş, ölmüş; her şey dejenere olmuş. Biz, ondan sonraki Cumhuriyet'in başlangıcını yaşamış bir kuşağız. O dönemde hiçbir iş kesinlikle böyle değildi. Bu kabil skandallar olmazdı. Çok daha sulandırılmış olduğu da mekanizmalar derhal harekete geçerdi. Bırakın Atatürk dönemi, '50'lerde Demokrat Parti döneminde bile henüz her şey bozulmamış ki Meclis, sarayların malvarlığı konusunda komisyonlar kurmuş. Bir taraftan milletvekillerinden, öbür taraftan mali uzmanlardan oluşan heyetleri yollamış. '50'lerin ortalarında benzer bir iddia ortaya atılınca Meclis'te kıyamet kopmuş. Bakın, iki dönem arasındaki farkı görüyorsunuz.

İstanbul'da yakılmaya ve talan edilme-ye aday başka hangi binalar var?

GÜLERSOY - Hepsini aday. İçinde değerli objeler bulunan her bina soyulmaya, yakılmaya aday. Eski bir şarkı vardır, "Dövülmeye, sövülmeye razıyım", diyor. Bu da onun gibi.

Bir tarihte Milliyet gazetesini açtım. Manşetin yansıması oluşturan resimli bir haber. Kocaman, yeşilli kırmızılı Böhem bir avize çember içine alınmış ve bir ok çekilmiş. "Bu nerde?" diye soruluyor. Haber okudum. Atatürk, Ankara Palas'ın karşısındaki İkinci Meclis Binası'nda orayı süslemek için ya Beylerbeyi, ya da Dolmabahçe Sarayı'ndan o muhteşem bohem avizeyi getirtmiş, tavana astırmış. Meclis 1960'da bugünkü yerine geçtiğinde İkinci Meclis Binası CEMTO binası olmuş, avize de orada kalmış. Ama CEMTO'nun binayı tahliyesinden bu yana avize yok olmuş.

Bu haberle yerin yerinden oynaması lazım. Ama hayır. Ne gazete bir daha olayın üstüne gitti, ne Meclis Başkanlığı, ne de savcılık harekete

geçti. Bunun da üstüne toprak örtüldü, unutuldu. Bırakın Fransa, İngiltere gibi büyük kültürleri. Böyle bir şey Bulgaristan'da olmaz. Koskoca bir avize ortadan kayboluyor, bir siyasi gazete haberi birinci sayfadan veriyor ve kimsenin kırı kırıp damırmıyor. Ortam bu...

Bu Said Halim Paşa Yalısı'nda başka ilginç bir nokta daha var. Başbakanlık Emek İnşaat adlı bir şirkete yalının onarımını ihale ediyor. Onaylı proje olmadan bu ihale nasıl yapılır? Keşif nasıl çıktı? Bu işler usulsüz değil mi?

GÜLERSOY - Deminden beri bütün sorduğunuz sorular bana şadırvana girmeden, seccade sermeden namaza duran adamın fiillerini hatırlatıyor. Ayşe Hanım, Fatma Hanım evini onaracak olsa tarih mercileri onlara kök söktürür. Rölöve isterler, kullanım projesi isterler. Ama böyle koskoca binalar için bu mekanizmaların hiçbir işlemezi.

Said Halim Paşa Yalısı yandı. Ama bizi binayı bir yana bırakarak, içindeki objelerle uğraşmaya başladık. Acaba bizi zinepte çok mu meraklı bir milletiz?

GÜLERSOY - Efendim, koşullar böyle. Sayın milletvekili binanın çalındığını söylemedi ki. Eşyaların çalındığını söyledi. Onun için de dikkatler tablolara, sedef kâkmalı sehpalara yöneldi.

Bunda, tabii zinet tutkunu olmamızın da dahili var. Bir de biz milli servet olarak mimariyi değil, onun içindeki altınları, gümüşleri seyretime-ye alışmış bir toplumuz. Esas zinetin o binanın kendisinin olduğu anlayışı bir yerleşse zaten kurtulacğız.

Böyle bir yangından sonra Said Halim Paşa Yalısı'nın onarımı mümkün mü?

GÜLERSOY - Hayır, değil. Çünkü bu ahşap bina. Üst katı yandı, ama alt ve taban katı beton, duruyor değil ki. O da yandı. En azından zarar görüldü. Maalesef bunu da, o aalede binalara yaptıkları gibi içi beton dışı tahta kaplanmış, yalancılık dolma türünden bir binaya dönüştürecekler. Bu, kaçınılmaz.

Binanın kendisi çok muhteşemdi. Dışından çok saygın bir görüntüsü vardı. Bizde yalılar genellikle gösterişsizdir. Fakat bu, geç devir binasıydı. Orayı bir Rum zengini yaptırmış. Ampir üslubu uygulanarak bir Batı malikanesi havası verilmiş.

Mimar kim?

GÜLERSOY - Galiba bilinmiyor. Söylenen bütün isimler yakıştırma. Said Halim Paşa'nın babası, binayı Fenerli o Rum beyinden satın almış. Binanın ana yapısından sonra tavan ve duvar tez-yinatları tek kelimeyle muhteşemdi.

Said Halim Paşa Yalısı neden Milli Saraylar'a bağlı değildi?

GÜLERSOY - Onun teknik bir nedeni vardı. Yalı Turizm Bankası'na satın alındı. O Türkiye Kalkınma Bankası'na dönüşünce onun malı oldu. Geçen yıl da bir kararla Başbakanlığa bağlandı.

Bugünlerde çok gündemde olan neden Milli Saraylar'a bağlı olundığı konusunda da açıklık getireyim. Turing'in boşalttığı köşklelerin Kültür Bakanlığı'na devrini öngören bir tasarı hazırlandı.

Sadece İstanbul'da değil, bütün Türkiye'de özel idareler ve belediyelerin elinde bulunan kültür varlığı cinsinden taşınmaz malların Kültür Bakanlığı'na devrini öngörüyor. Bu tasarı Meclis'e geldi. Milli Saraylar Daire Başkanlığı Sayın Meclis Başkanı'na da kendisine uydurarak bir tasarı daha üretti. Bu tasarı da bu binaların Meclis Başkanlığı ve Milli Saraylar'a katılmasını öngörüyordu. Meclis, yasama organımız. Bunun dışında mala mülke tasahhip etmesinin bir tek gerekçesi var. Padişah mallarının o tarafa geçmesine Cumhuriyet'in başlangıcında bir kanunla izin verilmiş. Onun dışında hanedan mülkü olmayan malların Meclis Başkanlığı'na bağlanmasına, hukuk sistemimiz nedeniyle imkân yok.

Fakat önemli olan nereye bağlı olduğu değil, bunların nasıl korunduğu. Yine size dışardan bir örnek vereyim. Bir tarihte Viyana'dayım. Fakat arada Zürih'e gidip dönmem lazım. Viyana Operası'ndan biletimi aldım, Zürih'e uçtum. Ama dönüşte temsil saatini kaçırdım. Ben de gittim, tam operanın karşısındaki Kafe Mozart'ta kahve içiyordum. Baktım, temsil bitti. Seyirciler dağıldı. Onun üzerine kalktım, operaya gidip bir yetkiliyi buldum. "Ben burasının eski halini bilen bir insanım. İçeri girip bu atmosferi yeniden teneffüs etmeme izin verir misiniz?" dedim. Adamcağızın cevabı, "Beyefendi, mümkün değil" oldu. Ben üstel dedim, "Ama elimde bilet var. Uçak gecikmeseydi ben buraya girmiş olacaktım." Adam güldü: "Sorum o değil. Temsil bittiği an, burasının yönetimi ve yetkisi Viyana İtfaiyesi'ne geçer. Biz sanat çevreleri devre dışı kalırız. İşlerine karışacak olursak sorumlu durumuna düşeriz."

Başka yerlerde insanlar Kültür miraslarını işte böylesine özenle koruyorlar. Böylece Viyana Operası'na yüz yıllarca hiçbir şey olmaz. Ama biz operayı da yakarız, Said Halim Paşa Yalısı'nı da yakarız. Dedim gibi, bunlar sahipsiz.

Taksim'deki opera binası nasıl yandı, hatırlayın. O dönemin bütün teknik gereçleri operaya verilmişti. Sahneli binalarda yangın davanı sahneden çıkar. Ateşi izole etmek için de tavandan inen dört tane çelik perde yaptırılmıştı. Bir kişinin onun düşmesine basması gerekiyordu. Fakat o donatımı yapan devlet o mekanizmayı işletecek teknik kadroyu vermediği için bütün içerinin işlerini sorumlu olan kişiler, dekoratör bir kari kocaydı. Yangın çıkınca onlar panığa kapıldılar. Çünkü onların işi değildi. Böylece koca opera binası, teknik donanımları eksiksiz olmasına rağmen yandı gitti.

Niye teknik adamlar değil de dekoratör bu işlerden sorumlu, işler neden bu kadar çapucul yürüyor diye sosyolojik açıdan sorduğunuzda ortaya şu cevap çıkıyor: Çünkü halk bu işlerin ilgilisi ve sahiplişi değildir.

Millet olarak sapla samanı birbirine karıştırmakla suçlanırsınız. Siz ne diyorsunuz?

GÜLERSOY - Tabii, atın önüne et, itin önüne ot koyduğumuz için... Dekoratör dekoruyla meşgul olacak yerde, kari kocaya "Sen çelik perde-nin şalterine de bak" denmiş. Allah bilir, elektrikliye de, "Sahne dekorlarını yap" deriz. Böylece marmelat düzeni gider...